

Михаило Петровић АЛАС

ЖИВОТ
дело
време

Српска академија наука и уметности

МИХАИЛО
ПЕТРОВИЋ
150 АЛАС
година од рођења

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ АЛАС: ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ
ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

Издаје

Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

За издавача

академик Владимир С. Косић

Главни уредник

академик Марко Анђелковић

Уредници публикације

академик Сиван Пилиповић
академик Градимир В. Миловановић
проф. др Жарко Мијајловић

Дизајн корица

Драјана Лацмановић-Лекић

Припрема за штампу

Досије студио, Београд

Избор ликовних прилога

Маја Новаковић

Лектура и коректура

Невена Ђурђевић
Снежана Крстић-Букарица

Штампа

Планета принт, Београд

Тираж: 750 примерака

ISBN 978-86-7025-808-2

© Српска академија наука и уметности, 2019.

Издавање ове монографије потпомогнуто је средствима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и компаније Телеком Србија.

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ АЛАС
ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ

ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Репрезентативна издања, као што је ова монографија, подразумевају ангажовање, ентузијазам и сарадњу већег броја људи и институција. Овом приликом желимо да се захвалимо свима који су учествовали или на неки начин допринели или помогли настанак и објављивање овог дела.

Нашу захвалност на уложеном труду упућујемо пре свега ауторима тематских прилога који су на високом и стручном нивоу осветлили главна места из научне и личне биографије Михаила Петровића Аласа, а притом успели да очувају увек важну компоненту читљивости и занимљивости текста за општу публику. Захваљујемо се госпођи Снежани Крстић-Букарица и госпођи Невени Ђурђевић из Сектора за издавачку делатност САНУ за добро урађену лектуру и њиховом доприносу да лепо написана реч изгледа још лепше.

Монографија је илустрована многобројним фотографијама и копијама докумената које су добијене захваљујући љубазности Архива САНУ, Библиотеке САНУ, Математичког института САНУ, Архива Србије, господина Виктора Лазића из Удружења „Адлигат“, господина Јована Ханса Ивановића и његовој Фондацији „Михаило Петровић Алас“, ОШ „Михаило Петровић Алас“, Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“, Музеја града Београда, Завода за уџбенике у Београду, Виртуелној библиотеци Математичког факултета у Београду и Дигиталном легату „Михаило Петровић Алас“.

Издавање ове публикације финансијски су помогли ЈП „Србијагас“, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, пре свега кроз научне пројекте у којима учествује већи део аутора прилога, и компанија Телеком Србија. Упућујемо им велику захвалност за учињену помоћ.

На крају, захваљујемо се господину Мирку Милићевићу из издавачке куће „Досије студио“ за одличну техничку припрему монографије.

С. Пилиповић, Г. Миловановић, Ж. Мијајловић

САДРЖАЈ

7 | Реч уредника

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ АЛАС: ЖИВОТ И ДЕЛО

- 13 | Жарко Мијајловић, *Михаило Пејровић Алас и његово време*
35 | Стеван Пилиповић, *Академик Михаило Пејровић – доприноси у науци и настави*
65 | Градимир В. Миловановић, Миодраг Матељевић, Милољуб Албијанић,
Српска школа математике – од Михаила Пејровића до Шанијске листе
93 | Војислав Андрић, *Педагошки рад Михаила Пејровића*

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ У ФИЛОЗОФИЈИ, КЊИЖЕВНОСТИ И ЈАВНОМ ЖИВОТУ

- 115 | Слободан Вујошевић, *Математичка феноменологија и филозофија математике*
127 | Никола Петровић Морена, *Математичка феноменологија између мита и стварности*
143 | Ђорђе Видановић, *Михаило Пејровић Алас и савремена когнитивна наука*
157 | Михајло Пангић, *О рибарству и књижевним радовима Михаила Пејровића Аласа*
171 | Милан Божић, *Путовање и јуџојиси*
185 | Ненад Теофанов, *Рибарење Михаила Пејровића – један поглед*

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ: ИЗУМИ И ПАТЕНТИ

- 201 | Радомир С. Станковић, *Хидроинтегратор Михаила Пејровића Аласа*
215 | Катица Р. (Стевановић) Хедрих, *Механика и инжењерство у делу Михаила Пејровића*
233 | Миодраг Ј. Михаљевић, *Михаило Пејровић Алас и државне шифре између два светска рата*

МАТЕМАТИЧКО НАСЛЕЂЕ МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА, ПРИЛОЗИ

- 249 | Зоран Огњановић, *Тадија Пејовић и логичка игра наследника Михаила Пејровића Аласа*
257 | Владимир Драговић, *Михаило Пејровић, алгебарска геометрија и диференцијалне једначине*

- 267 | Наташа Крејић, *Група за нумеричку математичку у Новом Сагу*
275 | Дора Селеши, *Михаило Пејровић Алас – научно завештање и савремене тјевине у теорији вероватноће*

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ У МЕДИЈИМА И АРХИВИМА

- 285 | Маја Новаковић, *Дигитализација наслеђа Михаила Пејровића Аласа*
299 | Марија Шеган-Радоњић, *Документи о Михаилу Пејровићу у архиву Математичког института САНУ (1946–1954)*

ГЕНЕАЛОГИЈА

- 309 | Бошко Јовановић, *Математичка генеалогја Михаила Пејровића Аласа*
329 | *Математичко генеалогско стабло Михаила Пејровића*, приредио Жарко Мијајловић
347 | Напомене

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ: ИЗАБРАНА БИБЛИОГРАФИЈА

- 359 | *Прилози библиографији и извори података*, приредили Жарко Мијајловић и Стеван Пилиповић

РЕЧ УРЕДНИКА

Већ први сусрет са делом Михаила Петровића указује на личност која је по многим одликама била полихистор. Академик Петровић био је пре свега надарен математичар и угледан професор Универзитета у Београду, али и рибар, књижевник, филозоф, музичар, светски путник и путописац. Имао је диплому из математике Велике школе у Београду и стекао лисанс из математике, физике и хемије на Сорбони. У 26. години, свега годину дана по завршетку редовних студија, на истом универзитету брани докторат математичких наука као студент чувених француских математичара Анрија Поенкареа, Шарла Ермитеа и Шарла Емила Пикара. Већ исте 1894. године постаје професор Велике школе и доноси дух француске математике у Београд. Тада почиње његово дуго и плодно путовање кроз науку док, захваљујући њему, Београд хвата корак у математичким наукама са другим великим европским центрима. Постао је покретач и вођа српске математике и снажно допринео духу савремене европске науке у Србији.

Петровић је подједнако добро познавао и добијао прворазредне резултате у неколико математичких области: диференцијалним једначинама, нумеричкој анализи, теорији функција комплексне променљиве и геометрији полинома. Занимао се и за природне науке, хемију, физику и биологију, у којима је такође објављивао научне радове. У научном раду задовољавао је строге стандарде најразвијенијих европских држава. У бриљантном успону, за свега неколико година, до почетка 20. века написао је тридесетак радова које је објавио у водећим европским математичким часописима. Зато је већ са 30 година изабран за члана Српске краљевске академије, а убрзо и многих иностраних академија и угледних струковних друштава. Доживео је такође највећу почасти светске математичке заједнице: налази се у малој групи математичара (13) који су имали бар пет пленарних или предавања по позиву на Светском конгресу математичара (ICM). Одржао је пет таквих предавања: 1908, 1912, 1924, 1928. и 1932. У математичкој заједници сматра се да је један овакав позив еквивалентан *“of an induction to a hall of fame”*. Поред тога, узима се да је Петровић основао нове научне дисциплине, математичку феноменологију и теорију математичких спектра. Изумео је неколико аналогних рачунских машина, имао техничке патенте и био главни криптограф српске и југословенске војске. До Другог светског рата, све докторске дисертације из математике које су одбрањене на Универзитету у Београду урађене су под његовим менторством. У вези са тим је и једно од највећих и најважнијих достигнућа

професора Петровића – оснивање српске математичке школе. Из ове школе изашао је велики број угледних математичара не само у Србији, већ и широм света.

Ове, 2018. године, српски математичари и Српска академија наука и уметности обележавају 150 година од рођења Михаила Петровића Аласа. Током године, Академија је организовала велику изложбу посвећену Петровићу, свечани скуп и конференцију. Ова монографија једно је од обележја овог важног јубилеја српске математике. О Петровићу се доста писало, крајем прошлог века објављена су његова сабрана дела. Зато су уредници и писци ауторских прилога имали доста тежак задатак да пронађу нове детаље из живота и дела професора Петровића. Тим пре што је његово дело огромно, креће се у разним правцима и обухвата теме које је на први поглед тешко спојити. Како је једном приликом споменуо Драган Трифуновић, Петровићев биограф и велики познавалац његовог дела, потребан је скоро читав један институт који би обухватио целокупно стваралаштво професора. Зато смо себи поставили релативно скроман циљ, да кроз избор тематских прилога осветлимо главна места у Петровићевом животном путу и делу, време и околности у којима је живео, као и то где се данас налази српска математичка школа. Аутори су у писању својих прилога избегавали техничке детаље и претерану употребу математичког језика. Отуда је монографија намењена општем читаоцу, пре свега онима које занима историја српске науке и како је она настајала на прелому 19. и 20. века, али и онима који желе да упознају живот једног изврсног математичара и универзалног ствараоца и, можемо сасвим слободно рећи, једне необичне личности.

Ж. Мијајловић, С. Пилиповић, Г. Миловановић

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ АЛАС:
ЖИВОТ И ДЕЛО

МАТЕМАТИЧКО НАСЛЕЂЕ
МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА,
ПРИЛОЗИ

ТАДИЈА ПЕЈОВИЋ И ЛОГИЧКА ГРАНА НАСЛЕДНИКА МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА АЛАСА

Зоран ОГЊАНОВИЋ

Математички институт САНУ

„Треба истаћи једну важну улогу Михаила Петровића за време његовог рада на Великој школи у Србији и доцније на Универзитету у Србији и Југославији. Одмах по доласку из Париза у Београд и постављања за професора Велике школе 1894. године, почео је да диже ниво наставе, да развија научни рад и ствара научни кадар. Он је сматрао да без научног кадра нема озбиљне науке, а још мање развоја науке код нас. Тако је, и поред свих тешкоћа, успео да развије и формира Београдску математичку школу на нивоу страних универзитета. То се нарочито манифестовало између два рата. Као доказ, навешћу само имена доктора математичких наука из овог периода. То су: Младен Берић (1912), Сима Марковић (1913), Тадија Пејовић (1923), Радивој Кашанин (1924), Јован Карамата (1926), Милош Радојчић (1928), Драгослав Митриновић (1933), Данило Михаљевић (1934), Константин Орлов (1934), Петар Музен (1937), Драгољуб Марковић (1938) и Војислав Авакумовић¹⁷¹ (1939). Као што се види, дванаест доктора математичких наука, за кратко време и поред високог критеријума за добијање ових титула, представљају завидан број. Треба још истаћи да су се сви горе наведени развили у солидне научнике и постали професори универзитета.“ [ТР1992, стр. 260]

Овако је писао Тадија Пејовић (1892–1982), професор Природно-математичког факултета Универзитета у Београду и један од преживелих из славне јединице 1300 каплара у Првом светском рату. Он је трећи доктор математике на Универзитету у Београду и уједно

први докторанд Михаила Петровића након Великог рата. Дисертацију из области диференцијалних једначина под називом „Нови случајеви интегралитета једне важне диференцијане једначине“ одбранио је 1923. године. Пејовић се у наставку каријере, поред научног истраживања, интензивно бавио педагошким радом и развојем високошколских образовних институција. Један од докторанада Тадије Пејовића био је Славиша Прешић (1933–2008) [SP2018]. Прешић, касније истакнути професор Универзитета у Београду, је на Природно-математичком факултету у Београду 1963. године одбранио дисертацију „Прилог теорији алгебарских структура“ и ускоро постао главни родоначелник наше школе математичке логике. Код њега су докторирали многи наши логичари: Кориолан Гилезан (*Неке генерализације њеусдо-Буловој ѡројрамирања*, 1971), Јанез Ушан (*О једној класи квазијруја*, 1971), Светозар Милић (*Прилој ѡеорији квазијруја*, 1972), Наташа Божовић (*Нерешиви ѡроблеми у ѡеорији јруја*, 1975), Жарко Мијајловић (*Прилој ѡеорији модела и Булових алгебри*, 1977), Градимир Војводић (*Прилој ѡроучавању разновредносној ѡредикајској рачуна*, 1979), Драгић Банковић (*Рејродуктивна решења једначина*, 1980), Милан Божић (*Прилој семантици релевантних логика*, 1983), Бранислав Боричић (*Прилој ѡеорији инјтермедјалних исказних логика*, 1984, коментор Коста Дошен), Миодраг Капетановић (*Мејод семантичких ѡаблоа*, 1996), итд. који су, поред Београда, развили истраживачке групе у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу. У Нишу је Драгослав Митриновић (1908–1995), професор Електротехничког факултета у Београду, био ментор Живку Тошићу (*Аналијичке рејрзентијације м-вредносних логичких функција над ѡрсјеном целих бројева ѡо модулу м*, 1972) и Лазару Ђорђевићу (*О једној новој класи кубајтурних формула*, 1978), потоњим професорима Електронског факултета и носиоцима истраживања у области примена математичке логике у електроници. На тај начин, иако не директно већ пре методолошки, Петровић и Пејовић допринели су развоју једне од најистакнутијих научних дисциплина у Србији.

Развоју математичке логике у Србији била је посвећена конференција одржана на Математичком факултету у Београду 2010. године [ILS2010], а један свеобухватан преглед исте теме дат је у тексту групе аутора [LiS2013]. Иако је још 1885. године Љубомир Недић (1858–1902) у Лајпцигу одбранио дисертацију под називом „Die Lehre von der Quantifikation des Prädikats in der neueren Englischen Logic“, више од пола века након тога математичка логика у Србији није озбиљније проучавана. Тек у другој половини педесетих година двадесетог века Владета Вучковић (1923–2012) је, након што је докторирао код Војислава Авакумовића (1910–1990), започео са истраживањима у теорији рекурзивних функција, да би почетком шездесетих објавио и прве научне радове у часописима *Zeitschrift für mathematische Logik und Grundlagen der Mathematik* и *Publications de l'Institut Mathématique*. У то време су професор Михаило Марковић (1923–2010) и, тадашњи асистент а затим професор, Светлана Књазева одржали први курс из математичке логике на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Ипак, најважнији корак у развоју ове области представљало је покретање Семинара за алгебру и логику средином шездесетих година. На иницијативу Славише Прешића, група математичара и филозофа (Светозар Милић, Душан Адамовић, Драгица Крговић, Марица Прешић, Бранка Алимпих, Александар Крон и Светлана Књазева) формирала је Семинар на Одсеку за математику Природно-математичког факултета

у Београду, да би од 1970. године Семинар трајно прешао у Математички институт САНУ и био преименован у Семинар за математичку логику. У том периоду Славиша Прешић је објавио и књигу *Елементарна математичка логика* [SP1968] која је постала обавезно штиво на факултетима који су увели математичку логику у своје програме. Слободно се може рећи да су чланови Семинара, макар у неком тренутку, били сви домаћи истраживачи у овој области, што је резултовало у више од седамдесет одбрањених докторских дисертација из математичке логике [MB2012]. Руководиоци Семинара, након Прешића, били су Жарко Мијајловић, Зоран Марковић, Александар Крон, Коста Дошен, Ђорђе Вукомановић и Предраг Тановић. У оквиру редовних седмичних састанака одржавају се предавања сарадника о сопственим резултатима, прегледна предавања, прикази значајних монографија и дужи специјални курсеви, а врло су чести и састанци са гостујућим предавачима, међу којима су се нашао и водећа светска имена у области, попут Л. Хенкина (L. Henkin), Џ. Кислера (J. Keisler), Џ. Бургеса (J. Burgess), Ј. Ван Бентема (J. van Benthem), Х. Барендрехта (H. Barendregt) итд. Семинар из математичке логике временом је изнедрио више специјализованих семинара, од којих су данас у Београду активни Семинар из вероватносних логика (руководилац Миодраг Рашковић) и Семинар из опште теорије доказа (руководилац Коста Дошен), а у Новом Саду Семинар Центра за математику и статистику (руководилац Силвиа Гилезан). Следећи важан корак у развоју математичке логике у Србији несумњиво представља боравак Жарка Мијајловића, професора Математичког факултета у Београду и докторанда Славише Прешића, на постдокторским студијама у САД, где је на Универзитету Висконсин извесно време сарађивао са једним од највећих живих логичара Ј. Н. Кајслером. По повратку у Београд Мијајловић је руководио већим бројем специјалних курсева инспирисаних тек стеченим знањима, иницирао истраживања у областима теорије модела, нестандартне анализе, генералисаних квантификатора итд., и отворио врата бројним другим нашим логичарима који су гостовали широм САД, Канаде и Европе. Жарко Мијајловић је био ментор следећој генерацији логичара међу којима су: Александар Јовановић (*Прилој теорији утирайроизвода*, 1982), Слободан Вујошевић (*Прилој теорији Хејтингових алибери*, 1982), Миодраг Рашковић (*Логика са мером у Лајбницевој универзуму*, 1983), Раде Живаљевић (*Десет етида о хиперконачном*, 1983), Милан Груловић (*Форсини у теорији модела*, 1984), Миленко Мосуровић (*Сложености описних логика с модалним ојераторима*, 2000), Предраг Јаничић (*Уградња процедура одлучивања*

Михаило Марковић
(1923–2010)

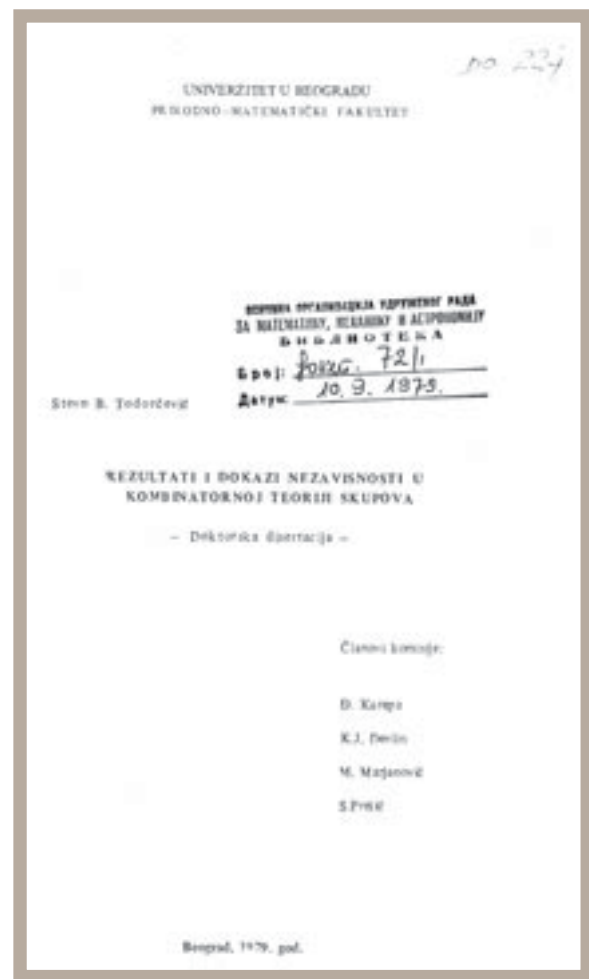

Ђуро Курепа (1907–1993)
(Преглед НЦД, 2012)

у сисџеме за ауџомаџско резоновање, 2001) итд. који су даље разгранавали логичку школу. Тако је Миодраг Рашковић, најпре у Крагујевцу а затим у Београду, на Математичком институту САНУ, формирао групу у области вероватносних логика (Радосав Ђорђевић, Зоран Огњановић, Зоран Марковић, Небојша Икодиновић, Александар Петровић, Драган Додер, Ангелина Степић-Илић) која је у самом светском врху истраживања у овој области, док Предраг Јаничић на Математичком факултету у Београду руководи групом (Филип Марић, Младен Николић итд.) која се бави аутоматским закључивањем.

Поред директних научних наследника Михаила Петровића, Тадије Пејовића и Славише Прешаћа, у развоју наше школе математичке логике важну улогу имали су академици Ђуро Курепа (1907–1993) и Михаило Марковић (1923–2010), као и Александар Крон (1937–2000), професор Филозофског факултета у Београду, Коста Дошен (1954–2017), члан Математичког института САНУ и професор Филозофског факултета у Београду, и Зоран Марковић, дугогодишњи директор Математичког института САНУ. Ђуро Курепа је имао запажене резултате у теорији скупова већ у дисертацији *Ensembles ordonnées et ramifiés*, коју је одбранио 1935. на Сорбони. Радећи у теорији скупова и основама математике Курепа је стекао светску славу и посебно остварио огроман утицај на просторима бивше Југославије. Његово име носе бројни математички појмови, попут Курепиног дрвета и Курепине хипотезе. Курепа је био један од малобројних учесника из источне Европе на скупу „International Symposium on the Theory of Switching“ који је на Универзитету Харвард 1957. године организовао знаменити Х. Ајкен (H. Aiken), где је у раду под називом *Sets-Logics-Machines* разматрао вишезначне логике. Под Курепиним менторством 1979. године своју дисертацију *Резулџаџи и докази независности у комбинаџорној теорији скупова* одбранио је академик Стево Тодорчевић, који је данас један од наших најцењенијих математичара у свету. Утицај који су сарадници Филозофског факултета у Београду остварили на развоју математичке логике започео је академик Михаило Марковић који је након дисертације *Формализам у савременој логици*, одбрањене у Београду 1955, годину дана касније докторирао и у Лондону са радом *The Concept of Logic* код А. Ајера (A. Ayer), и у периоду од 1962. до 1975. године руководио Катедром за логику и методологију. Александар Крон, који је у сарадњи са Прешаћем оформио школу модерне математичке логике у Србији, током 1963–1964. гостовао је на Универзитету у Амстердаму и под менторством Е. В. Бета (E. W. Beth) и А. Хејтинга (A. Heyting) проучавао интуизионизам. Крон је, пред комисијом коју су чинили Михаило

Марковић, Богдан Шеших, Светлана Књазева и Славиша Прешић, 1965. године одбранио дисертацију *Однос йоливалентних логика и теорије вероватноће* на Филозофском факултету у Београду, где је ускоро постао доцент, а потом и професор логике. Од почетка седамдесетих година Крон је, сарађујући у Питсбургу са А. Р. Андерсоном (A. R. Anderson) и Н. Д. Белнапом (N. D. Belnap) почео да проучава релевантне логике, а до краја живота бавио се и модалним и квантним логикама, теоријом доказа итд. Организујући специјалне курсеве из ових области, допринео је развоју следеће генерације логичара. Коста Дошен је, под руководством Александра Крона, 1977. године дипломирао на Филозофском факултету, управо у области релевантних логика, да би из теорије доказа са дисертацијом *Logical Constants: An Essay in Proof Theory* докторирао 1981. на Универзитету Оксфорд, код М. Дамета (M. Dummett) и Д. Скота (D. Scott). Крон је, заједно са Зораном Марковићем током 1972. и 1973. на Семинару из математичке логике држао курсеве о семантикама интуиционистичке логике. Ова сарадња је 1974. године резултовала магистарском тезом Зорана Марковића, са Александром Кроном као ментором. Зоран Марковић је настављајући рад у области одбранио докторску дисертацију *Model Theory of Intuitionistic Logic* 1979. године на Универзитету Пенсилванија, под менторством С. Вајнштајна (S. Weinstein). Коста Дошен је светски препознате резултате постигао у областима теорије доказа, теорије категорија и субструктуралних логика, због чега је уврштен у интернационални каталог логичара [IDL2009]. Дошен је био ментор у следећим дисертацијама у Београду и Новом Саду: Бранислав Боричић (*Прилој теорији интјермедијалних исказних логика*, 1984, коментор Славиша Прешић), Силвиа Гилезан (*Тјјови са йресецима у лямбда рачуну и логичи*, 1993, коментор Х. Р. Барендрегт (H. P. Barendregt)), Зоран Петрић (*Једнакости извођења у катјетјорјјалној теорији доказа*, 1997), Мирјана Борисављевић (*Секвенци, йприродна дедукија и мултиплика-тјетјорјје*, 1997) и Милош Аџић (*Гедел о аксиоматјјизацији теорије скујова*, 2014).

Насловна страна докторске дисертације Стеве Тодорчевића, *Резултати и докази независности у комбинаторној теорији скујова*, Природно-математички факултет Универзитета у Београду, комисија: Ђ. Курепа, К. Девлин, М. Марјановић, С. Прешић, Београд 1979.

Састанак Логичког семинара у сали 2 у САНУ.
 Први ред слева: Ђорђе Вукомановић, Александар Крон,
 Миодраг Рашковић.
 Други ред: Милош Лабан, Радош Бакић, Александар
 Крапеж, Зоран Марковић, Жарко Мијајловић.
 Трећи ред: Драги Радојевић, Славиша Пешић

На тај начин, из преплитања два тока – математичког и филозофског, развила се у Србији математичка логика. Истраживања, произашла из докторских дисертација и тема представљених на Семинару, покривају мање-више комплетну математичку логику. Истраживачи раде у областима попут теорије модела, теорије доказа, теорије категорија, теорије формалне израчунљивости, теорије скупова, Булових алгебри (Boole), нестандартне анализе, интуиционистичке и интермедијалне логике, модалних логика, вероватносних логика, ламбда-рачуна и логике израчунавања, прекидачке теорије и вишеверносних логика са применама у рачунарском инжињерству, реверзибилне логике, аутоматског доказивања теорема итд. Међународно препознати резултати и објављени радови и монографије из споменутих области учинили су да је Србија високо котирана на *Scimago* листама успешности земаља, које од 1995. године објављује Универзитет из Гранаде. Тако је у области математичке логике Србија углавном на позицијама 30–35 у свету, док је 2015. године чак делила 21–22. место, што је вероватно најбољи резултат који је било која наша наука икада постигла. Овај успех је утолико већи јер се у *Scimago* рангирању у обзир узимају само истраживачи који раде у Србији, док је велики број логичара стасалих у нашој средини (Бобан Величковић, Валентина Харизанов, Илиас Фарах, Ђорђе Чубрић, Жељко Соколовић, Сава Крстић, Жикица Перовић итд.) стално ангажован на престижним професорским позицијама у свету. Међународна сарадња остварена је и кроз пројекте, почев од

Насловна страна *Publications de l'Institut Mathématique*

Коста Дошен и Петер Шредер-Хајстер, 2016. (Породична заоставштина Косте Дошена)

„Types for Proofs and Programs“ у оквиру европског Шестог оквирног програма (2002–2003) и *TEMPUS* пројекта „Doctoral School towards European Knowledge Society“ (2006–2008), па до пројеката „Computational Logics and Higher Algebra“ (2016–2017) у оквиру билатерале са Француском и COST-акције „The European research network on types for programming and verification“ (2016–2020) у којима је истраживачким групама из Србије координирала Силвиа Гилезан.

[TP1992] Тадија Пејовић, *Моје усјомене и доживљаји 1892–1945*, Београд, 1992.

[IDL2009] D. Gabbay and J. Woods, eds., *The International Directory of Logicians*, College Publications, London, 2009.

[ILS2010] Жарко Мијајловић, едитор, Зборник конференције *History of Logic in Serbia*, Faculty of Mathematics, Универзитет у Београду, 14–15. 6. 2010, Београд, Србија, Преглед НЦД-а 20, 2012, http://elib.mi.sanu.ac.rs/pages/browse_issue.php?db=ncd&rbr=20&start=0

[MB2012] Мирјана Борисављевић, *Doctoral Dissertations in Logic*, Преглед НЦД-а 20, 95–104, 2012, <http://elib.mi.sanu.ac.rs/files/journals/ncd/20/ncd20095.pdf>

[LiS2013] Mirjana Borisavljević, Silvia Ghilezan, Predrag Janičić, Aleksandar Krapež, Miloš Kurilić, Žarko Mijajlović, Zoran Marković, Zoran Ognjanović, Jovanka Pantović, Zoran Petrić, Miomir S. Stanković, Radomir S. Stanković, Ivan Stojmenović, Đorđe Vukomanović, *History of Mathematical Logic in Serbia in: Logic in Central and Eastern Europe History, Science, and Discourse*, Andrew Schumann (edt), University Press of America, 470–495, 2013.

[SP2018] Жарко Мијајловић, Дигитални легат професора Славише Прешића, Математички факултет Универзитета у Београду, <http://alas.matf.bg.ac.rs/~websites/digitalnilegatpresic/>

ТАДИЈА ПЕЈОВИЋ И УЛОГА МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА АЛАСА И КЛУБА МАТЕМАТИЧАРА У НАСТАНКУ МАТЕМАТИЧКОГ ИНСТИТУТА САНУ

Тадија Пејовић је у својим сећањима [ТР1992] указао на улогу Михаила Петровића у формирању Математичког института САНУ, чији формални настанак 1946. године Михаило Петровић није доживео:

„Научни рад се развијао колективно – индивидуално, тј. сваки од нас радио је у својој области, али смо се сви састајали једанпут месечно и на том скупу излагали своје научне резултате до којих смо дошли. На тим састанцима је вођена дискусија о изложеним предавањима и углавном изражавано мишљење о публиковању дотичног предавања. Скуп на којем су појединци излагали своје резултате, сачињавали су наставници Теоријске и Примењене математике и Астрономије Београдског универзитета. То су били: Михаило Петровић, Никола Салтиков, Тадија Пејовић, Јован Карамата и касније Милош Радојчић – наставно особље Теоријске математике Филозофског факултета; Богдан Гавриловић, Радивоје Кашанин, Петар Зајончовски и касније Гојко Вујаклија – наставно особље Теоријске механике Техничког факултета; Милутин Миланковић, Антон Билимовић и Вјачеслав Жардецки – наставно особље Примењене математике Филозофског факултета; Иван Арновљевић и Јакоб Хлитчијев – наставници Механике Техничког факултета; Војислав Мишковић – наставник Астрономије Филозофског факултета. Цео овај скуп од 1926. године представљао је Клуб математичара Београдског универзитета [...] Клуб није имао писаних правила, али је имао сталне месечне састанке, после којих су следиле заједничке вечере [...] Водитељ клуба је био Антон Билимовић [...] У току вечере причали су се вицеви и шале који су били на академском нивоу. Вечере смо приређивали у локалима, где су се могли добити специјалитети са роштиља или са рибом и гибаницом. Врло често су приређиване вечере и у Петровићевом винограду на Топчидерском брду.“ [ТР1992, стр. 235–237]

„У периоду од 1930. до 1941. године, Математички клуб на Београдском универзитету представљао је врло озбиљну заједницу, без икаквих писаних правила [...] Математички клуб са својим часописом “Publications de l’ Institut Mathématique“ је поставио темеље данашњем Математичком институту. Стога се период рада и развоја Математичког клуба, у времену од 1932. па до 1941. године, може сматрати као прва фаза рада и развоја данашњег Математичког института у Београду.“ [ТР1992, стр. 265–257]

[ТР1992] Тадија Пејовић, *Моје усјомене и доживљаји 1892–1945*, Београд, 1992.